

NU POTI FI FILOZOF FĂRĂ A FI PEDEPSIT

SIMION DĂNILĂ

TITUS CRISCIU: *Vă propun să începem dialogul nostru amintindu-vă că anul acesta se împlinesc trei decenii de la publicarea primului volum tradus de Dvs. E vorba de Poeziile lui Friedrich Nietzsche apărute la Editura Univers. De fapt, când ați început activitatea de traducător?*

SIMION DĂNILĂ: Volumul de care pomeniți a văzut într-adevăr lumina tiparului în 1980, dar după 7 ani de așteptări în sertarele editurii! Traducerea lui am început-o în studenția mea, eram în anul IV la Filologia timișoreană, prima poezie tradusă datează din mai 1965 – *Călătorul*: "Prin noapte trece-un călător / Cu pasu-ntins; / Și vale frântă, deal stâncos – / El le-a cuprins. / E-un timp frumos – / Și nu se-oprește nicidecum, / Ci merge fără-a ști vreun drum." (sunt primele versuri din prima variantă a poemului cu care Nietzsche răspunde în 1876 veștii primite de la prietenul său Erwin Rohde că s-a logodit: călătorul este Nietzsche, iar pasărea de noapte – Rohde, care nu pe el îl ademenește cu versu-i de dor, ci-și cheamă din piscuri o soată, în timp ce prietenului său îi este "hotărât / să nu stea locului nicidecum").

— *Cum ați ajuns să traduceți, Dvs. fiind pregătit ca lingvist?*

— Facultatea ne-a pregătit pe orizontală, dându-ne din toate câte puțin, lăsându-ne să alegem singuri pe ce verticală să ne adâncim în cunoaștere. Până în anul V nu știam pentru ce să mă hotărâsc: lingvistică ori literatură? Germana pe care o învățam asiduu în paralel nu trebuia să fie un scop, ci un instrument de lucru, de acces la marea cultură. Pot spune că nici astăzi n-am ales definitiv, căci atât conștiința lingvistică (înțelegerea felului în care funcționează o limbă în toate articulațiile ei, în toate variantele ei istorice, geografice și sociale), cât și literatura ca modalitate de cunoaștere artistică a lumii, de ordonare a haosului interior – am numit creația – fac parte obligatorie din profilul unui traducător. Lingvistica, inclusiv însușirea limbilor străine, nu e incompatibilă cu traducerea literară, dimpotrivă, e un factor favorizant pentru asemenea "plăcută zăbavă". Un filolog complet, mai devreme sau mai târziu, ajunge inevitabil la traducere.

— *Unde și cum ați procurat primele scrieri ale lui Nietzsche, știut fiind că în acei ani era interzisă publicarea operelor sale în România?*

— Pentru un tânăr de azi e de neimaginat că scrierile unei minți luminate pot fi interzise publicului. Și totuși acest lucru s-a petrecut mereu în istorie, sub toate dictaturile; nimic nu trădează mai limpede slăbiciunea oricărei dictaturi, fie a oamenilor, fie a dumnezeilor, decât teama de exprimarea liberă a opiniei personale; arma cuvântului este cea mai redutabilă dintre toate mijloacele de nimicire inventate de omenire. Iar "cel mai liber dintre toți", ca un mistral, pe care nimic nu-l împiedică să se dezlănțuie în voia lui, era acest Friedrich Nietzsche, care a spus odată că nu s-ar lăsa ars pentru opiniile lui, fiindcă nu este așa de sigur de ele, dar s-ar lăsa bucuros să piară în flăcări pentru dreptul de-a avea opinii și mai ales de-a și le schimba. Gândirea lui n-a fost compatibilă nici cu politicianismul epocii sale, nici cu filozofiile de până la el, nici cu creștinismul apostolului Pavel. Era normal să nu fie tolerată nici de socialismul de la noi. Așa că opera lui a fost tabuizată în anii formației mele, când ni se vorbea despre influența lui Nietzsche asupra lui Blaga sau Ion Barbu, fără a ni se da posibilitatea să-i cunoaștem de la sursă filozofia. "Fructul oprit" însă te-mboldește să ajungi la el cu orice risc.

O traducere a lui *Zarathustra* circula prin căminele studențești, iar noi, cei ce știam germana, căutam pe la anticari cărțile lui Nietzsche în original. Și am găsit un volumaș de poezii în 1965 la anticariatul din Timișoara, unde se află astăzi Librăria Emil Cioran. După ce am intrat în învățământ, mi-am procurat alte cărți prin elevi ai mei care aveau rude în Germania sau prin colegi și prieteni care au emigrat (unul dintre aceștia mi-a trimis ediția Schlechta, care, atunci, era socotită cea mai bună în limba germană). În prezent dispun de o bibliotecă întreagă în "Cabinetul Nietzsche" de la Belinț.

— *Lucrarea Dvs. de căpătâi sunt volumele traduse din Nietzsche. Vorbiți-ne despre acest "adevărat calvar", cum ați numit efortul de traducere a operei marelui filozof german.*

— Deși mă pregătisem de mult pentru această traducere, când m-am apucat efectiv de scrierile filozofice ale lui Nietzsche am fost puțin inhibat, atunci am declarat prin interviuri sau la diferite întâlniri cu cititorii că a-l traduce pe Nietzsche este un calvar sau un infern. De fapt, inhibarea mi-a fost indusă de cei ce se mirau (între ei, mulți prieteni germani) că am curajul să-l abordez pe un filozof care este greu de citit și de înțeles chiar în limba germană, pentru vorbitorii nativi ai acestei limbi. E drept că nu-i ușor să-l traduci pe Nietzsche, care mănuieste creativ limba germană, în fraze ample, ce reclamă suflu ca să le poți urmări, cu un vocabular adesea obscur sau ludic, dificil de redat în alte limbi. Dar pentru toate dificultățile există soluții. Rămâne numai să le cauți, să știi unde să le cauți. După traducerea capodoperei tinereții lui Nietzsche, *Nașterea tragediei*, mi-am recăpatat încrederea în mine, m-am dezinhbat, am început să lucrez detașat, cu mare plăcere intelectuală și fizică, am constatat chiar că această activitate în care Nietzsche și Dumnezeu au devenit singurii mei confesori de zi cu zi mă liniștește, mi-e benefică, îmi scade tensiunea.

— *Cum v-ați documentat până la apariția internetului, dat fiind că ați publicat cele șapte volume între anii 1998 și 2010?*

— Pentru primele 3 volume am primit un ajutor substanțial (în bani și în cărți de și despre Nietzsche) de la Inter Nationes, institutul din Bonn abilitat pentru promovarea culturii germane în străinătate, care a fuzionat apoi cu Institutul Goethe. După închiderea ediției anuale a celebrului târg de carte de la Frankfurt, institutul respectiv îmi trimitea o listă cu noutățile în domeniu pe baza căreia îmi alegeam ce mă interesa. Paralel cu acestea am intrat în legătură cu echipa de nietscheeni de la Weimar care editează operele filozofului. Îi contactam (și îi contactez și acum) ori de câte ori aveam/am de clarificat chestiuni obscure. Le-am făcut și eu, în schimb, mici servicii: după traducerea unui volum, le trimiteam o lungă listă cu scăpările din ediția Colli-Montinari după care lucrez eu și pe care prietenii mei de la Weimar se pregătesc s-o încheie în formatul mare (ce va depăși 80 de volume cu tot cu corespondența lui Nietzsche). Drept mulțumită, ei m-au îndrumat să cer Fundației Clasicismul Weimarez o bursă de documentare în arhivele și bibliotecile "Florenței Germane", cum este numit orașul de pe Ilm. Am cerut – și am primit – de două ori bursă: o lună în 2001 și două luni în 2008. În Biblioteca Ducesa Anna Amalia am găsit tot ce mă interesa. Dacă nu aveau acolo cărțile sau revistele solicitate, mi le obțineau, prin schimbul interbibliotecar din Germania, de la alte biblioteci. Am citit atunci

cu nesaț multe cărți despre Nietzsche și am copiat în draci mii de pagini, pe care mi le-am expediat prin poșta acasă la Belinț. Mi-am permis din aceste burse și să umblu pe urmele lui Nietzsche în toată Germania și Elveția. Iar în Franța, pe Coasta de Azur, unde Nietzsche și-a petrecut în diferite locuri cinci ierni, am fost în repetate rânduri, sponsorizat de cumnata mea din Nisa. Cunoașterea locurilor în care a trăit Nietzsche mi-a ajutat chiar la traducerea exactă a unor texte nietscheene inspirate de acestea. Despre asta am scris și voi mai scrie după ce voi încheia documentarea (am în vedere locurile din Italia legate de viața și opera lui Nietzsche, deși nu întrevăd deocamdată cine mă va ajuta să ajung la Genova, Torino, Veneția, Roma și în Sicilia).

— *Studiindu-i opera, ați putut constata cât de apreciat este Nietzsche în țara sa și în lume. După o succintă prezentare a acestei evidențe, spuneți-mi cum e receptat în România? Vă întreb pentru că cei puțin avizați pun semnul egalității între unele idei ale lui Nietzsche și nazism...*

— După *Biblie*, opera lui Nietzsche are azi cei mai mulți cititori, o spun statisticile. Ce destin! Edițiile princeps ale scrierilor sale nu s-au vândut pe când trăia el, au rămas în stoc la edituri. Partea a patra din *Zarathustra* a fost editată în regie proprie doar în 40 de exemplare, în 1885. Am ținut în mână un asemenea exemplar! Un evreu, Georg Brandes, l-a descoperit pe Nietzsche și l-a numit prima oară (1888) "filozof german", nu nemții săi, pe care avea serioase motive să nu-i poată suferi. Astăzi tot evreii sunt aceia care-l denazifică și-i promovează peste tot în lume opera, după ce compatrioții săi l-au nazificat pe vremea lui Hitler.

În ceea ce privește receptarea lui Nietzsche în România, am publicat un amplu "raport" în nr. 34/2005 al anuarului internațional "Nietzsche-Studien", care apare din 1971 la Walter de Gruyter, Berlin-New York, aceeași editură care ne-a dat cea mai bună ediție critico-filologică a operei lui Nietzsche, după care se face și ediția românească de la "Hestia" lui Lucian Alexiu din Timișoara. Așa s-a-ntâmplat să fiu primul – și deocamdată singurul – român găzduit în paginile acestui prestigios Jahrbuch. Lucrurile stau cam așa: după toate probabilitățile, prima cititoare din România a lui Nietzsche a fost Carmen Sylva (prin 1875-76). A doua ar fi Elena Văcărescu, domnișoară de onoare a Reginei Elisabeta, care susține că l-a cunoscut personal pe

Nietzsche la Vallombrosa, în Italia, când a discutat cu el despre *Zarathustra*, pe care tocmai îl citea. Felul în care ea relatează episodul mă face să am serioase îndoieli în privința acestei posibile întâlniri. Dar despre asta am să revin mai pe larg, după ce voi avea toate datele necesare. Regele Carol I l-a citit și el, dar nu l-a agreat, catolicul din el respingea viziunea lui Nietzsche despre creștinism, ba chiar se simțea dator să tempereze entuziasmul lui C. Rădulescu-Motru, cel dintâi la noi care a scris, la sugestia lui Ion Luca Caragiale, o lucrare despre viața și filozofia lui Nietzsche (1896-1897) – una dintre primele cărți în Europa publicate încă în perioada când filozoful german mai trăia. Primită bine de cercurile intelectuale din România (Titu Maiorescu l-a inclus pe Nietzsche în cursul său de filozofie de la Universitatea din București, iar Nicolae Iorga a declarat că Motru l-a făcut să-i înțeleagă limpede ideile), eseu lui Motru a declanșat un interes enorm pentru scrierile lui Nietzsche, care încep a fi traduse și la noi (Liviu Rebreanu, care a tradus un capitol din *Zarathustra*, i-a mărturisit lui Mihail Dragomirescu într-o scrisoare din 1910: "Nietzsche este sufletul meu."). Totuși, pe lângă aforisme, poezii, fragmente, numai două opere importante i-au fost traduse până în 1978: două versiuni din *Zarathustra*, una de George Emil Botez, alta de Eugen Relgis, și *Anticristul* de George B. Rareș (același cu G. E. Botez). Dintre tinerii care frecventau ideile lui Nietzsche, pe lângă Lucian Blaga, Ion Barbu, Liviu Rebreanu, nu pot fi omiși Mircea Eliade, Emil Cioran, Tudor Vianu, B. Fundoianu ș.a.

Presa dintre cele două războaie mondiale reflectă o imagine în general anamorfozată a lui Nietzsche atât de adepții (Ionel Jianu, Pamfil Șeicaru, Petru Manoliu, Constantin Micu, Ieronim Șerbu etc.), cât și de adversarii săi (socialiști precum Ion Gherea sau clerici de felul lui Paraschiv Angelescu). Ca și în alte țări (în Franța îndeosebi), și în România Nietzsche era perceput de cei ce-l cunoșteau numai din auzite ca autor moral al militarismului german, antisemit și profascist, văzând în supraomul său un criminal, iar în "voința de putere" nu un principiu activ prezent în toate manifestările naturii, ci setea politică de dictatură și agresivitate. La această interpretare deformată a gândirii sale au condus falsificările comise de sora sa în manuscrisele lui, edițiile neștiințifice ale scrierilor sale, dar și dorința ideologilor naștiți de a justifica filozofic (printr-un mare nume) acțiunile scelerate ale Führerului (lui Alfred

Baeumler, profesorul lui Heidegger, i se datorează mai ales slujirea unui spirit prea omenesc de omenesc, cum este cel al lui Nietzsche; în *Mein Kampf*, numele lui Nietzsche nu este amintit nici măcar o singură dată; pe vremea când Hitler a scris această carte, în 1924-26, în închisoarea din Landsberg am Lech, habar n-avea ce idei promova Nietzsche).

Mai trist însă este că denigrarea lui Nietzsche a continuat în lumea socialistă de după al Doilea Război Mondial. De pildă, în *Mic dicționar filozofic*, redactat de M. Rozental și P. Iudin, tradus din rusește în colectivul de redacție al Editurii de Stat pentru Literatură Politică, București, 1975, la p. 474 se afirmă că Nietzsche este "filozof idealist german reacționar extremist, apologet fățiș al exploatarei burghize și al agresiunii, precursor direct al «ideologilor» fasciști"; câțiva ani mai târziu (1963) se traduce la noi, tot din rusește, de M. Ciurdariu *Esența reacționară a nietzscheanismului*, apărută la Moscova în 1959 sub semnătura lui S. F. Oduv, sub ale cărui inițiale n-am aflat nici până azi cine se ascunde. Merg mai departe cu un alt exemplu: în 25-27 martie 1977 s-a ținut un simpozion la Berlin cu tema: *Friedrich Nietzsche și secolul al XIX-lea*. Unul dintre participanți, Peter Heller (din Buffalo), a susținut despre Nietzsche, "acest protofascist absolut veritabil", că este "un produs al pesimismului romantic". În cadrul discuțiilor care au urmat, i-a răspuns civilizată, contestând cu argumente că Nietzsche ar fi fost un "protofascist", Walter Kaufmann, evreu emigrat din Germania în anii '30 în SUA, cel mai bun traducător în engleză și promotor al filozofiei nietzscheene în spațiul anglofon (amănunte în *Nietzsche-Studien*, 7, 1978). În fine, cine dorește să cunoască poate cea mai bună carte prin care un evreu l-a recuperat pentru patrimoniul cultural universal, în contemporaneitatea noastră, pe Nietzsche, o poate face citindu-l în românește pe Yirmiyahu Yovel, fost profesor de filozofie la Universitatea Ebraică din Ierusalim, cu *Hegel, Nietzsche și evreii. O enigmă întunecată* (Tel-Aviv, 1996), traducere din ebraică de Rodica Amel, București, 2000, o carte care spulberă așa-zisul antisemitism al sihastrului de la Sils-Maria.

Evenimentele din 1989 i-au surprins pe filozofii noștri cam nepregătiți să-l abordeze liber pe Nietzsche, cum o demonstrează *Revista de filozofie* din perioada 1990-2003: în 84 de numere se publică doar 6 articole modeste despre marele filozof. Mai repede s-au reorientat C. I. Gulian (care, în volumul său *Hegel. Tânărul Nietzsche. Mircea Eliade* București, 1992, se folosește pentru prima dată la noi de ediția Colli-Montinari în interpretarea gândirii din tinerețe a lui Nietzsche) și Ion Ianoși (cu mai multe eseuri în care face trimiteri la aceeași ediție).

Cu studii precum *Friedrich Nietzsche și cultura română interbelică* de Lucia Gorgoi (2000), *Nietzsche și muzica* de Cristina Maria Sârbu (2005), *Dincolo de binele și răul culturii* (*Friedrich Nietzsche*), vol. 1, de Mircea Braga (2006), *Antichitatea în filozofia lui Nietzsche* de Gilda Vălcău (2008), ori *Dansul măștilor. Nietzsche și filozofia interpretării* de George Bondor (2008), exegeza nietzscheeană intră într-o nouă etapă la noi: cea a desinderilor largi spre universalitate. Aș fi nesincer dacă n-aș afirma – cu bucurie! – că și traducerea operei lui Nietzsche de la "Hestia" a contribuit într-o măsură la impulsivitatea acestei exegeze. În alte spații geografice (unele apropiate) recuperarea lui Nietzsche a început cu un ceas mai devreme. Bunăoară, ca o curiozitate, Adriana Babeți, alături de un eseu despre Danilo Kis, publicat într-un "Orizont" de anul trecut, are fericită inspirație să reproducă și o fotografie a scriitorului de la a cărui naștere se împlinesc acum 75 de ani, în care acesta ține în mână o carte în limba franceză – de cine credeți? Chiar de, nu întâmplător, Nietzsche: *La généalogie de la morale*, scriere cu care, alături de *Dincolo de bine și de rău*,

trebuie începută lectura operei nietzscheene.

— În ce măsură acest travaliu v-a schimbat viața?

— Într-o foarte mare măsură: decisiv! Lui Nietzsche îi plăcea să citeze din Goethe că nu te poți plimba nepedepsit pe sub palmieri (adică un peisaj exotic îți schimbă mentalitatea). Parafrazându-l pe Goethe, Nietzsche a declarat că nu poți fi filozof fără a fi pedepsit. Eu aș spune că nu-l poți citi pe Nietzsche (și cu atât mai mult să-l traduci, traducerea fiind o lectură aprofundată), fără a fi pedepsit, fără a fi penetrat iremediabil de filozofia sa. Nietzsche era conștient de consecințele devastatoare ale ei asupra celor ce se familiarizează cu cărțile lui, care "pervertesc" gustul. "Pur și simplu – își exhibă el în *Ecce Homo* "privilegiul de scriitor" – nu mai suporti alte cărți, cel puțin pe cele filozofice" după o asemenea experiență. Astăzi, eu, care n-am putut evita acest lucru, nu mai sunt cel ce am fost când am început să-i transpun în românește scrierile: în multe privințe gândesc ca el, simt ca el, mă comport ca el, ascult de "poruncile" lui, nu de ale altora, prin el m-am găsit pe mine însumi, cel autentic (Nietzsche ar fi râs la acest cuvânt, fiindcă prin nimic nu te compromiți mai mult – spunea el în *Amurgul idolilor* – decât "prin consecvență" – vă aduceți aminte de "cantonarea în proiect"? –, "prin mersul în linie dreaptă ori plurivocul mai mic de cinci sensuri", cu alte cuvinte, "prin autenticitate"; ar fi râs, dar eu n-am putut face altfel, ca Luther ajuns în fața dieței din Worms), prin el am devenit ceea ce sunt și n-am știut că sunt așa, prin el suport mai ușor existența și mă gândesc mai detașat la moarte sau la "mica noastră nemurire", prin el am învățat să-mi iubesc propriul destin, să-l accept și să fiu convins că acesta mi se potrivește cel mai bine și că ceea ce mi s-a întâmplat adeseori neplăcut în viață a fost spre binele meu.

— Pentru traducerea în limba română a operei nietzscheene ați fost distins cu diferite premii în România. Le puteți enumera?

— Cu plăcere. De filiala timișoreană a URSS, căreia îi mulțumesc și-i rămân recunoscător, pot spune chiar că am fost "răsfățat", și aceasta în trei rânduri: în 1998 pentru poeziile lui Nietzsche, în 2004 pentru *Zarathustra*, iar în 2008, pentru integrala antumelor nietzscheene, premiul special al juriului. O profundă emoție și satisfacție am trăit anul acesta când domnul George Vulturescu mi-a înmănat la Satu Mare Premiul Poesis pentru aceeași ispravă: traducerea integrală a operelor antume ale lui Friedrich Nietzsche, un premiu extrem de onorant pentru mine, încât nici nu știu cum să-i mulțumesc poetului sătmărean.

— Prin cele șapte volume traduse din Nietzsche, îl aduceți în haine noi în limba română pe unul dintre marii filozofi ai omenirii. Totuși știm puține lucruri despre omul și cărturarul Nietzsche...

— Vă voi expune câteva, dar nu încerc nicidecum să-l definesc (adică să-lucid, după Kierkegaard). Nietzsche a fost un om și un cărturar exemplar. Ca om avea vocația prieteniei: pentru Wagner ar fi fost în stare să bată-n lung și-n lat Germania pentru a-i promova muzica; cu atât mai mare i-a fost suferința atunci când a trebuit să se despartă de el, fiindcă i-a trădat așteptările, la fel ca Paul Rée, Lou von Salomé și alții.

Cărturarul exemplar se vede în cititorul exemplar care a fost Nietzsche; a citit enorm, cărțile păstrate din biblioteca sa sunt adnotate, și-a făcut însemnări și excerpte din ele, a citat pasaje în propriile cărți, uneori fără a le pune între ghilimele, întrucât el le considera de notorietate evidentă, deși se înșela închipuindu-și că cititorii săi aveau aceleași lecturi ca el (sunt așa-zisele "citate ascunse" pe care sursologii nietzscheeni le identifică în prezent). Cărturarul exemplar se mai vede în scriitorul-redactor exemplar, în pregătirea minuțioasă a manuscriselor pentru tipar, în transcrierea lor pe curat, în îmbunătățirea

permanentă a textelor cu prilejul corecturilor în șpalturi, spre exasperarea tipografilor, în restaurarea textului atunci când corectorii, neînțelegându-l, îl falsificau; din păcate, el n-a mai avut timp să-și transcrie caligrafic manuscrisele rămase netipărite, încât editorii de mai târziu cu greu se descurcau în descifrarea lor și așa se face că multe lecțiuni greșite au rezistat mai mult de o sută de ani, ajungând până la noi (azi, cea mai bună cunoștință a scrisurii de mână nietzschean, doamna Marie-Luise Haase, care-și petrece viața între editura din Berlin și Arhiva Nietzsche din Weimar, și cu care am o relație specială în munca mea de traducător, face cuvenitele rectificări). Cărturar exemplar însă este Nietzsche mai cu seamă prin cetezanța filozofiei sale, care – se confesează el în *Ecce Homo* –, "așa cum am înțeles-o și trăit-o eu până acum, este viața aleasă de bunăvoie printre gheturi și-n munții-nalți – cercetarea a tot ce e neobișnuit și discutabil în existență, a tot ce până acum a fost proscris de morală". Preocupat deci de lucrurile neobișnuite și discutabile ale existenței, vă dați seama că pe el nu l-au interesat sistemele filozofice, construcțiile acelea trase de păr prin care filozofia devine mai mult literatură, iar nu un răspuns realist la marile probleme ale existenței. "Toți cei ce procedează cu sistem – scrie el în "sentiința și săgeata" 26 din *Amurgul idolilor* – îmi inspiră neîncredere și mă feresc din calea lor. Voința de sistem este o lipsă de probitate." (Nae Ionescu e mai dur în această privință: sistemul "este piatra de mormânt a filozofului".) Asta nu înseamnă că ideile disparate ale lui Nietzsche nu se leagă între ele: de la *amor fati* și *supraom* până la *relativitatea moralei*, *moartea lui Dumnezeu* și *ideea veșniciei reîntoarcerii a identicului*, aceste idei derivă una din alta și nu pot fi discutate decât în deplina lor coerență.

— Din păcate sau din fericire, depinde cum privești lucrurile, încă nu se poate spune că traducerea Dvs. este integrală. Ce-i mai trebuie?

— Traducerea integrală în românește (și în alte limbi străine) a scrierilor lui Nietzsche n-o vom putea avea înainte de încheierea editării complete a lor în limba germană la Walter de Gruyter, eveniment estimat a se întâmpla peste vreo 8-9 ani. E vorba de ediția mare a *operei* sale: *Nietzsche Werke. Kritische Gesamtausgabe* (cu sigla KGW) și de cea a *scrisorilor* sale: *Nietzsche Briefwechsel. Kritische Gesamtausgabe* (KGB), aceasta fiind terminată, dar nepublicată decât parțial, din lipsă de fonduri (s-au publicat până acum toate scrisorile de la și către Nietzsche, urmând a se tipări și cele dintre terțe persoane care fac referiri la Nietzsche). Giorgio Colli și Mazzino Montinari, pentru a pune cât mai repede la îndemâna celor interesați operele antume, cât și o selecție din cele mai însemnate fragmente postume ale operei nietzscheene, au scos pe

piață, la aceeași editură, o ediție în 15 volume: *Friedrich Nietzsche: Sämtliche Werke. Kritische Studienausgabe in 15 Einzelbänden* (KSA), iar din corespondență, 8 volume, cu toate scrisorile expediate de Nietzsche: *Friedrich Nietzsche: Sämtliche Briefe. Kritische Studienausgabe in 8 Bänden* (KSB). Traducerea mea care vizează numai opera filozofică și poetică, nu și scrisorile, are la bază KSA. Mă bucur că am reușit să traduc operele antume integral; în curând voi aborda postumele, dar, probabil, nu începând cu volumul 8, ci cu volumele 13-14 (12-13 din KSA), care conțin în ordinea și autenticitatea din manuscrisele lui Nietzsche fragmentele din care s-au editat neștiințific de către Elisabeth Förster-Nietzsche cele două ediții ale *Voinței de putere*.

— În același timp sunteți și redactor-șef adjunct la revista "Banat" din Lugoj. Nu vă risipiți? Sau aveți nevoie de o relaxare după încheierea unui efort de lungă durată? Sau, pur și simplu, este altceva.

— Da, este altceva! În ciuda faptului că mi-am ținut multă vreme înaintea ochilor, în cabinetul meu, o foaie pe care scrisesem cu litere de-o șchioapă horățianul *Beatus ille qui procul negotiis* și *visam* (visez și acum!) să mă retrag departe de mulțimi, în pustie, unde să-mi regăsesc liniștea sufletească, ataraxia aceea la care aspirau filozofii greci, n-am putut și nu pot să nu mă implic în "trebile" cetății. Parcă aud și eu, ca Socrate, o voce care mă îndeamnă la asta. Glasul auzit de filozoful din Atena se împotriva unei asemenea implicări ("dacă eu m-aș fi apucat să mă ocup de treburile publice – spune el în *Apărarea sa* –, de mult aș fi pierit fără niciun folos, nici pentru voi, nici pentru mine"), știam asta, dar eu n-am urechi pentru toată înțelepciunea lumii. Tinerețea este risipitoare, dar se vede că nici bătrânețea nu-i mai prudentă. Nu fac, domnule Crișciu, numai "prostitia" de-a lucra la o revistă, ci și pe aceea de a colabora la multe alte publicații și de a participa la tot felul de inițiative culturale seducătoare. Totuși, dacă nu mă pot retrage fizic în pustie, nimic nu mă oprește, chiar atunci când fac băi de mulțime, să mă refugiez în sihăstria din mine, "dincolo de bine și de rău", singur sau în doi, cu Nietzsche, așezați pe-o piatră și tăifăsuind despre gastronomie, vegetarianism, cerul alcionic al Nisei, etern-femininul și etern-nebunia, fiziologie, fidelitate față de pământ, viață și instinct, despre moartea zeilor, veșnicia reîntoarcerii, muzica Sudului, tânguirea Ariadnei, supraomul lui Zarathustra, *amor fati*, minciuna poetică, despre morală, ditirambii și filozofia lui Dionysos, care afirmă viața, despre naivitatea lui Isus, Kant, Schopenhauer *et hoc genus omne* și câte și mai câte.

Interviu realizat de
TITUS CRIȘCIU